

Kommentarer och frågor till KG Hammarlund från Leif Bloch Rasmussen

1 Valget af metode beror på situationen, konteksten, skriver Hammarlund, og det vigtige er, at metoden er hypoteseavlende, - genererende og er udtryk for metodologisk pluralisme.

Mangfoldigheden af metoder tror jeg vi alle er opmærksomme på; derfor netop også spørgsmålet om ens favorit-metode. Men i og med mangfoldigheden er valget af favorit-metoden jo netop afhængig af konteksten og den valgte problem-stilling, det valgte undersøgelsesfelt.

I det valg har jeg ofte brugt et gruk af Piet Hein: Psykologisk husråd:

Stejler man foran et vanskeligt valg

og vil ha det afgjort prompte,

er det et såre godt princip

at platte og krone om det.

Ikke at valget skal ske pr. hazard,

imens man selv sidder og måber,

men: lige når mønten er kastet til vejrs,

så véd man præcis, hvad man håber.

Det er dette '... præcis, hvad man håber', der gør, at mit spørgsmål handler om hvad man håber på - konkret i situationen, men også på langt sigt. Hvilke idealer stræber vi efter - i naturvidenskaberne, sociale videnskaber, humaniora (om denne tredeling i sig selv er relevant); tvær-videnskabeligt, trans-videnskabeligt? Er det sandhed, skønhed, godhed, retfærdighed, tillid, tro, magt, næste-kærlighed, eros, agape ...?

Et andet spørgsmål har jeg fra David Boje (New Mexico State University), der forsker i 'story-telling' og skelner mellem narrativer, levende fortællinger, og ante-narrativer. De første om fortiden, de andre om nutiden og de tredje om bud på fremtiden. Hammarlund refererer til Eva Österberg, der skriver om "... föreställningar om världen omkring oss, föreställningar som är så förgivettagna och självklara att vi inte närmare funderar över dem: föreställningar av avgörande betydelse för vår tolkning vår omvärld, dess förflutna, dess nu och dess framtid. (Österberg 1995)"

Spørgsmålet for mig er, om det er de samme forestillinger, der ligger til grund for '... vår tolkning vår omvärld, dess förflutna, dess nu och dess framtid'. Med andre ord tolkningen af fortiden kan jo meget vel være baseret på en marxistisk og/eller en kapitalistisk forestillingsverden; en Blå blok vs. Rød blok tolkning, øst-vest tolkning, nord-syd tolkning; men kan dette overhovedet bruges til at tolke nutiden, endsige fremtiden?

David Boje fortæller om fraktal historie fortælling og kvantum historie fortælling, begge som udtryk for, at historie som udtryk for et tidsforløb og som udtryk for et geografisk afgrænset rum måske ikke svarer til naturvidenskabernes fortælling om verden som værende ikke både-og/eller-enten, men også værende enten-og /både eller.

Dermed ikke sagt, at kompleksiteten og usikkerheden er for stor til at vi kan fange historien, men at vi har al mulig god grund til fortsat at søge og finde metoder, vi brænder for. Bare vi husker åbenheden og gensidigheden i dialogen.

KG Hammarlunds (KGH) svar och svarscommentarer till Leif Bloch Rasmussen (LBR)

LBR fråga 1: Hvilke idealer stræber vi efter - i naturvidenskaberne, sociale videnskaber, humaniora (om denne tredeling i sig selv er relevant); tvær-videnskabeligt, trans-videnskabeligt? Er det sandhed, skønhed, godhed, retfærdighed, tillid, tro, magt, næstekærlighed, eros, agape ...?

KGH svar på LBR fråga 1: Olika forskare strävar säkert efter olika ideal. Vad jag för egen del hoppas på när jag kastar upp myntet i luften är att på något sätt och i all blygsamhet bidra till en emancipatorisk kunskap – här knyter jag an till vad Jürgen Habermas skriver om det emancipatoriska kunskapsintresset Habermas 1973:243f). Emancipation är förstås relaterat till rättfärdighet och makt (innefattande egenmakt, autonomi). Historieforskning är emancipatorisk i den mån den inbjuder till, och tillhandahåller verktyg för, reflexion (även självreflexion) över historien, hur den skrivs, varför den skrivs och vem som har makten över skrivprocessen – den maktutövning som George Orwell med sällsam pregnans formulerade i sin roman 1984:

”Who controls the past controls the future. Who controls the present controls the past.” Habermas’ tankar om emancipatorisk kunskap och Orwells om makten över det förflutna hänger förstås ihop med din andra fråga:

LBR fråga 2: Spørgsmålet for mig er, om det er de samme forestillinger, der ligger til grund for '... vår tolkning vår omvärld, dess förflutna, dess nu och dess framtid'. Med andre ord tolkningen af fortiden kan jo meget vel være baseret på en marxistisk og/eller en kapitalistisk forestillingsverden; en Blå blok vs. Rød blok tolkning, øst-vest tolkning, nord-syd tolkning; men kan dette overhovedet bruges til at tolke nutiden, endelige fremtiden?

KGH svar på LBR fråga 2: Du har nog rätt i att Eva Österbergs formuleringar om att *tolka* nutid och framtid inte är de mest välvalda. Den tyske historikern och historiedidaktikern Karl-Ernst Jeisman har skrivit om relationen mellan våra *tolkningar* av det förflutna, vår *förståelse* av nutiden och våra *förväntningar* på framtiden (Jeisman 1979). Som jag förstår det talar Jeisman inte om någon linjär och enkelriktad relation där våra tolkningar av det förflutna formar vår förståelse av nutiden som i sin tur formar våra förväntningar på framtiden. Så kan det ofta vara, men (och det är här som George Orwell har en viktig poäng) det är också så att vår förståelse av nutiden formar våra tolkningar av det förflutna. Våra förväntningar på framtiden – om vi ser den an med hopp eller förtvivlan – är beroende av såväl våra tolkningar av det förflutna som av vår förståelse av nutiden, men framtidsförväntningarna kan nog också i sin tur påverka dessa.

Detta är tankar som också Reinhart Koselleck tar upp i sin bok *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten* (1983). Centrala begrepp för Koselleck är *erfarenhetsrum* och *förväntanshorisont*. Erfarenhetsrummet är, skriver Koselleck, 'det nuvarande förflutna' (gegenwärtige Vergangenheit) – alla historiskt-sociala händelser och förhållanden som har bearbetats och införlivats i mänskligt medvetande och som därför kan kommas ihåg och

användas. Förväntanshorisonten är 'den visualiserade framtiden' (vergegenwärtige Zukunft) – människors föreställningar om vad som ännu inte är, föreställningar som har formats mot bakgrund av deras rädsla och ambitioner, deras rationella analyser och eskatologiska visioner.

Rött/blått, nord/syd, öst/väst – den position vi intar på någon av dessa skalor påverkar med all säkerhet vår upplevelse av erfarenhetsrum och förväntanshorisont liksom den påverkar inte bara våra tolkningar av det förflutna utan också vår förståelse av nutiden och våra förväntningar på framtiden. Men relationen mellan dessa begrepp är komplex, och jag utesluter inte att vi för att hantera denna relation kan behöva tänka i banor av antingen– och/både–eller. Jag är dig tacksam för din referens till David Boje, jag ska snart bekanta mig med hans arbeten och fundera över deras relevans för narration i historievetenskapen.

Referenser:

- Habermas, Jürgen (1968/1973): *Erkenntnis und Interesse*. Frankfurt a/M, Suhrkamp.
- Jeismann, Karl-Ernst (1979): 'Geschichtsbewußtsein', i Bergmann, Klaus m fl (red), *Handbuch der Geschichtsdidaktik*, Vol. 1, Düsseldorf: Schwann.
- Koselleck, Reinhart (1983): *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Frankfurt a/M, Suhrkamp. En förkortad svensk utgåva är *Erfarenhet, tid och historia. Om historiska tiders semantik*. Göteborg, Daidalos (2004).
- Orwell, George (1949): *Nineteen Eighty-Four*. London: Secker & Warburg.